

Κεφάλαιο 2

Από τις Γεωγραφικές Ανακαλύψεις στο Διαφωτισμό

Κατά τον 15^ο και τον 16^ο αιώνα, Ευρωπαίοι εξερευνητές ανακαλύπτουν άγνωστες, έως τότε, περιοχές της γης. Ήταν η εποχή των Γεωγραφικών Ανακαλύψεων, που άλλαξαν τη ζωή των ανθρώπων. Τον 18^ο αιώνα, με τον Διαφωτισμό, οι αλλαγές επεκτάθηκαν στην επιστήμη και γενικά στην πνευματική ζωή.

▲ Ο Χριστόφορος Κολόμβος αποβιβάζεται στην αμερικανική ήπειρο

Κατά τη διάρκεια των **Γεωγραφικών Ανακαλύψεων** αρκετοί τολμηροί θαλασσοπόροι, αξιοποιώντας συχνά την επιστήμη της γεωγραφίας και εφευρέσεις, όπως η μαγνητική πυξίδα, ταξίδεψαν ως τα πέρατα του κόσμου για να χαράξουν νέους εμπορικούς δρόμους. Ο Βαρθολομαίος Ντιάζ ανακάλυψε το Ακρωτήριο της Καλής Ελπίδας, ο Βάσκο Ντα Γκάμα διέπλευσε τον Ινδικό Ωκεανό ενώ ο Μαγγελάνος πραγματοποίησε τον πρώτο περίπλου της γης, αποδεικνύοντας τη σφαιρικότητά της. Το 1492 ο Χριστόφορος Κολόμβος ανακάλυψε την Αμερική.

Στην Ευρώπη έφτασαν νέα είδη διατροφής αλλά και πολύτιμα μέταλλα. Το εμπόριο επίσης αναπτύχθηκε σε παγκόσμια κλίμακα. Οι Ευρωπαίοι ίδρυσαν αποικίες στις νέες περιοχές. Εκεί ήρθαν σε επαφή με τους πολιτισμούς αρχαίων λαών, όπως οι Ίνκας και οι Αζτέκοι, αλλά ελάχιστα επηρεάστηκαν από αυτούς. Συχνά οι νέοι κάτοικοι αντιμετώπισαν με περιφρόνηση τους ιθαγενείς και τους εκμεταλλεύθηκαν. Η δουλεία, ιδιαίτερα στις αποικίες, αποτέλεσε την πιο αρνητική συνέπεια των Ανακαλύψεων.

Την ίδια εποχή στο εσωτερικό της Ευρώπης η ραγδαία ανάπτυξη του εμπορίου οδήγησε στη γέννηση του **Καπιταλισμού**. Ιδρύθηκαν νέες τράπεζες καθώς και βιοτεχνικές επιχειρήσεις που ανταγωνίζονταν μεταξύ τους. Στη γεωργία χρησιμοποιήθηκαν νέες τεχνικές, όπως το άνοιγμα αυλακιών για τη σπορά και το λίπασμα. Εισήχθη επίσης από το *Νέο Κόσμο* η καλλιέργεια του καλαμποκιού και της πατάτας. Οι Ευρωπαίοι αποκτούν νέες συνήθειες, όπως η χρήση του καπνού και του καφέ.

Παρόλο που η εποχή αυτή χαρακτηρίζεται ως η περίοδος του **Απολυταρχισμού**, στη Γαλλία, τη Ρωσία και σε άλλες χώρες προωθήθηκαν αλλαγές με σκοπό το σεβασμό στους νόμους και τον περιορισμό της βασιλικής εξουσίας. Στην Αγγλία, μάλιστα, με το «Χάρτη των Δικαιωμάτων» του 1689 ενισχύθηκε η εξουσία του **Κοινοβουλίου** σε βάρος της απόλυτης μοναρχίας.

Συχνές και σκληρές ήταν οι πολεμικές αναμετρήσεις. Σε μία από αυτές, τον Τριακονταετή Πόλεμο (1618-1648) έχασε τη ζωή του το 1/3 περίπου των κατοίκων της Γερμανίας.

Οι αλλαγές που συντελέστηκαν στην Ευρώπη, εκφράστηκαν κατά τον 18^ο αιώνα με το πνευματικό κίνημα του **Διαφωτισμού**. Ο Διαφωτισμός ξεκίνησε από την Αγγλία, καλλιεργήθηκε όμως κυρίως στη Γαλλία. Οι εκφραστές του, αμφισβητώντας τις *προλήψεις* και τις *δεδαιμονίες*, έδωσαν έμφαση στο φωτισμό του ανθρώπου μέσω της παιδείας, προκειμένου να κατανοήσει τα δικαιώματά του. Ο Βολταίρος μίλησε για την *ανεξιθρησκία*, ο Ρουσσώ για την ελευθερία και την ισότητα, ο Λοκ και ο Μοντεσκιέ για την αξία των νόμων. Οι Διαφωτιστές εναντιώθηκαν στη θανατική ποινή και τα βασανιστήρια, στη δουλεία και τον πόλεμο.

Την εποχή του Διαφωτισμού αναπτύχθηκαν και οι φυσικές επιστήμες. Μελετήθηκε το φαινόμενο του ηλεκτρισμού, ενώ ο Βόλτα κατασκεύασε την πρώτη μπαταρία. Ο Νεύτων ανακάλυψε το νόμο της βαρύτητας. Η Χημεία προόδευσε εντυπωσιακά. Επιπλέον, στην Ιατρική χρησιμοποιήθηκε ο εμβολιασμός, για να αντιμετωπιστούν διάφορες μεταδοτικές ασθένειες και κυρίως η ευλογιά.

Ανανεώθηκαν επίσης και μορφές της τέχνης, όπως η λογοτεχνία και η μουσική, καθώς γράφθηκαν κλασικά μυθιστορήματα σαν τον «Ροβινσώνα Κρούσο» και τα «Ταξίδια του Γκιούλιβερ» αλλά και τα φημισμένα μουσικά έργα του Μπαχ και του Μότσαρτ.

Γλωσσάρι

Γεωγραφικές Ανακαλύψεις: Είναι οι ανακαλύψεις πολλών περιοχών της γης μακριά από την Ευρώπη, που γίνονται μετά από μακρινά ταξίδια στους ωκεανούς.

Καπιταλισμός ή Κεφαλαιοκρατία: Πρόκειται για ένα οικονομικό σύστημα που βασίζεται στην ανεμπόδιση λειτουργία της αγοράς, χωρίς την παρέμβαση του κράτους.

Νέος Κόσμος: Έτσι αποκαλούνται οι περιοχές εκτός Ευρώπης, οι οποίες εξερευνήθηκαν στα τέλη του 15^{ου} και στη διάρκεια του 16^{ου} αιώνα. Ειδικά το όνομα Αμερική δόθηκε στη νέα ήπειρο από τον Αμέρικο Βεσπούτσι, ο οποίος είχε ακολουθήσει στις αποστολές του την πορεία του Κολόμβου.

Απολυταρχισμός: Ο θεσμός της απόλυτης εξουσίας των ηγεμόνων της Ευρώπης, κυρίως τον 17^ο και τον 18^ο αιώνα.

Κοινοβούλιο: Έτσι αποκαλείται η συνέλευση των εκλεγμένων αντιπροσώπων του λαού, η οποία ασκεί την εξουσία στο όνομά του.

Προλήψεις: Η πεποίθηση ότι κάτι μπορεί να μας φέρει τύχη ή ατυχία.

Δεισιδαιμονίες: Η παράλογη πίστη ότι η ζωή επηρεάζεται από υπερφυσικές δυνάμεις.

Ανεξιθρησκία: Η ελευθερία κάθε ανθρώπου να πιστεύει σε όποια θρησκεία επιθυμεί.

Οι πηγές αφηγούνται...

1. 12 Οκτωβρίου 1492. Ο Χριστόφορος Κολόμβος αποβιβάζεται στην αμερικανική ήπειρο «Τη δεύτερη ώρα μετά τα μεσάνυχτα, η στεριά φάνηκε σε απόσταση δύο λευγών. Μάζεψαν τα πανιά κρατώντας μόνο το μεγάλο, χωρίς παρίστια, πανί και ύστερα κινήθηκαν αργά, χρονοτριβώντας ως τον ερχομό της μέρας –Παρασκευή– οπότε έφτασαν σ' ένα μικρό νησί στις Λουκάγιες (Μπαχάμες), που στη γλώσσα των Ινδιάνων ονομαζόταν Γκουαναχάνι. Τότε είδαν γυμνούς ανθρώπους και ο Ναύαρχος βγήκε στη στεριά με την αρματωμένη βάρκα του... Μόλις έφτασαν στη στεριά, είδαν καταπράσινα δέντρα, πολλά νερά και καρπούς διαφόρων ειδών. Ο Ναύαρχος κάλεσε τους δύο κυβερνήτες κι όλους εκείνους που πάτησαν στη στεριά... και ζήτησε να πιστοποιήσουν ότι αυτός, ενώπιον όλων καταλάμβανε το εν λόγω νησί –όπως και πράγματι το κατέλαβε– στο όνομα του βασιλιά και της βασίλισσας των Κυρίων του, κάνοντας τις απαραίτητες διαβεβαιώσεις, που υπάρχουν με κάθε λεπτομέρεια στα συμβόλαια τα οποία έγιναν γραπτά εκεί».

Χριστόφορος Κολόμβος, *Ανακάλυψη της Αμερικής. Ημερολόγιο πλοίου 1492-1493*, μετάφραση Ντίνος Βατικιώτης, Αθήνα 1984, σ. 41.

2. Η πολιτική αρετή

«Η πολιτική αρετή είναι μία αυταπάρνηση, που είναι κάτι το πολύ δυσάρεστο. Μπορούμε να ορίσουμε αυτή την αρετή σαν την αγάπη των νόμων και της πατρίδας. Η αγάπη αυτή, απαιτώντας μία συνεχή προτίμηση του δημόσιου συμφέροντος από το ατομικό συμφέρον, δίνει όλες τις ιδιαίτερες αρετές· που δεν είναι παρά αυτή η προτίμηση. Η αγάπη αυτή παρατηρείται εξαιρετικά στις δημοκρατίες. Μόνο σ' αυτές η κυβέρνηση είναι εμπιστευμένη σε κάθε πολίτη. Λοιπόν, η κυβέρνηση είναι όπως όλα τα πράγματα του κόσμου· για να τη διατηρήσουμε, πρέπει να την αγαπούμε».

Μοντεσκιέ, *Επιλογή από το έργο του*, μετάφραση Γ. Ζιούτος, Αθήνα 1993, σσ. 303-304.

Ματιά στο παρελθόν

Η εφεύρεση του αλεξικέραννου

Ο Βενιαμίν Φραγκλίνος (1706-1790) είναι γνωστός για τα πειράματά του με τον ηλεκτρισμό. Η εφεύρεση του αλεξικέραννου το 1752 του χάρισε μάλιστα μεγάλη φήμη. (Συμβουλευόσου το βιβλίο της Φυσικής και γράψε μια παράγραφο για τις εφαρμογές του ηλεκτρισμού στη ζωή των ανθρώπων).

✓ Οι εξελίξεις στην Ευρώπη κατά τους Νεότερους Χρόνους

▲ Ισπανοί στρατιώτες καταστρέφουν λητρευτικά είδωλα των ιθαγενών

▲ Χάρτης του ταξιδιού του Χριστόφορου Κολόμβου στην Αμερική

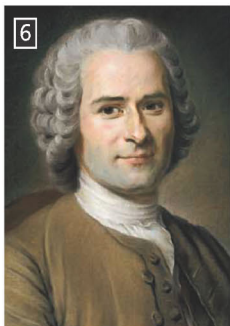
▲ Ζωγραφικός πίνακας που απεικονίζει συζήτηση γύρω από φιλοσοφικά ζητήματα στη Γαλλία

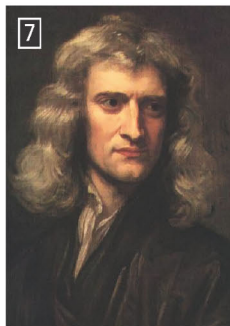
◀ Τζων Λοκ (1632-1704)

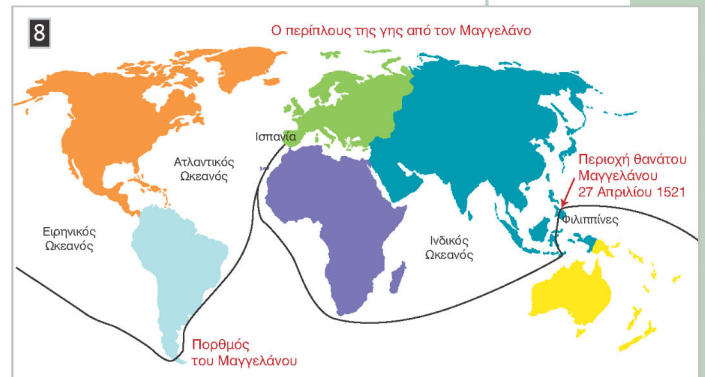
▲ Βολταίρος (1694-1778)

▲ Ζαν Ζακ Ρουσσώ (1712-1778)

▲ Ισαάκ Νεύτων (1643-1727)

▲ Ο περίπλους της γης από τον Μαγγελάνο

Ερωτήματα

- Ποιες ήταν οι σπουδαιότερες γεωγραφικές ανακαλύψεις των Ευρωπαίων κατά τον 15^ο και τον 16^ο αιώνα;
- Με βάση την Πηγή 2, πώς ορίζει ο Μοντεσκιέ το περιεχόμενο της πολιτικής αρετής;